

GLOBALLASHUV SHAROITIDA CHET TILLARINI O'QITISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI

Abdumalikova Mushtariybegim Mashxurbek qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Xorijiy til va adabiyot fakulteti 1-bosqich talabasi.

Z.N.Abdusamadov

Ilmiy rahbar: filologiya fanlari bo'yicha

falsafa(PhD) doktori, dotsent

Annotatsiya. *Globallashuv jarayoni ta'lim tizimiga chuqur ta'sir ko'rsatmoqda, ayniqsa chet tillarini o'qitishda. Ushbu maqolada globallashuv sharoitida chet tillarini o'qitishning zamonaviy tendensiyalari tahlil qilinadi. Chet tillarini o'qitishning yangi metodlari, raqamli vositalar, individual yondashuv va kommunikativ strategiyalar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada o'quvchilarning til ko'nikmalarini oshirishdagi samaradorlik va xalqaro maydondagi raqobatbardoshlik ta'kidlanadi.*

Kalit so'zlar: *globallashuv, chet tili, ta'lim, zamonaviy metodlar, kommunikativ yondashuv, raqamli texnologiyalar*

Annotation. *Globalization significantly influences the education system, particularly in foreign language teaching. This article analyzes the modern trends in teaching foreign languages under globalization. New teaching methods, digital tools, individualized approaches, and communicative strategies are discussed. The article also emphasizes the effectiveness of these approaches in enhancing students' language skills and their competitiveness in the international arena.*

Keywords: *globalization, foreign language, education, modern methods, communicative approach, digital technologies*

Аннотация. *Глобализация оказывает значительное влияние на систему образования, особенно на обучение иностранным языкам. В статье анализируются современные тенденции преподавания иностранных языков в условиях глобализации. Рассматриваются новые методы обучения, цифровые инструменты, индивидуальный подход и коммуникативные стратегии. Также подчеркивается эффективность этих подходов для повышения языковых навыков студентов и их конкурентоспособности на международной арене.*

Ключевые слова: *глобализация, иностранный язык, образование, современные методы, коммуникативный подход, цифровые технологии*

Globallashuv jarayoni dunyo miqyosida ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy sohalarda chuqur o'zgarishlar olib kelmoqda. Ta'lim tizimi ham bu jarayondan chetda qolmay, yangi talablar

va imkoniyatlarga moslashmoqda. Ayniqsa, chet tillarini o'qitish sohasida globallashuvning ta'siri sezilarli darajada oshmoqda.

Zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda o'qitishning ilg'or uslublarini joriy etish yo'li bilan, o'sib kelayotgan yosh avlodni chet tillarga o'qitish, shu tillarda erkin so'zlasha oladigan mutaxassislarni tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish hamda buning negizida, ularning jahon sivilizatsiyasi yutuqlari hamda dunyo axborot resurslaridan keng ko'lamda foydalanishlari, xalqaro hamkorlik va muloqotni rivojlantirishlari uchun shart-sharoit va imkoniyatlar yaratish kabi bir qancha ustuvor yo'nalishlarni bugungi kunda barcha pedagoglar o'z oldilariga maqsad qilib qo'yishgan.

Bizga ma'lumki, XXI asr – "Texnologiya asri" sifatida tan olingan. Shunday bo'lishiga qaramasdan, ta'lim tizimida ishlayotgan barcha pedagoglar o'qitishda zamonaviy axborot texnologiya vositalaridan foydalanmoqda deb bo'lmaydi. Bunga sabab dars jarayonida zamonaviy axborot texnologiyasi metodikasi barcha fan yo'nalishlari bo'yicha ishlab chiqilmaganligidadir.

Bizning maqolamiz chet tillarini o'qitish jarayonida axborot texnologiyasi vositalarini qo'llash metodikasiga bag'ishlangan bo'lib, ta'lim tizimida ishlayotgan o'qituvchilarga amaliy yordam beradi deb o'ylaymiz.

O'quv jarayonining sifati faqatgina axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga tadbiq etishning o'zida ko'rinmaydi, balki, pedagog zamonaviy axborot texnologiyalarini amalda to'g'ri qo'llaganda, chet tilida testlar ishlaganda, dars davomida tushunarli va unumli foydalangandagina ko'rinadi.

Zamonaviy Axborot Texnologiyalari (ZAT) – bu ma'lumotlarni olish, saqlash, qidirish, qayta ishlash va axborot uzatishdir. ZATlarini quyidagilarga ajratish mumkin: audio-video, kompyuter, multimedia, DVD, proyektor.

O'quv jarayonida yangi texnologiyalarni qo'llash:

1. ilg'or pedagogik metodlarning rivojlanishiga;
2. testlar ishlash jarayonida o'qituvchi ish uslubining o'zgarishiga;
3. pedagogik sistemaning strukturasini o'zgarishiga olib keladi.

Izlanishlar shuni ko'rsatadiki, o'quv jarayoniga ZATlarini qo'llagan vaqtda ijtimoiy fanlarni o'qitish samaradorligi 30% ga oshadi. Chet tili darslarida kompyuter dasturlaridan foydalanish o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishlarini ortishiga, testlar ishlash jarayonlarida, uyga

vazifalarni yechishda kompyuter dasturlarini tuzib, mustaqil fikrlashlariga olib keladi.

Chet tillarini bilish nafaqat kommunikatsiya vositasi, balki yoshlarning xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini oshirish omili hisoblanadi. Shu bilan birga, zamonaviy ta'lim jarayonida quyidagi tendensiyalar ustuvor ahamiyat kasb etadi:

Xalqaro standartlarga moslashuv – IELTS kabi xalqaro til ko'nikmalarini baholash tizimlarining joriy qilinishi. Bu o'quvchilar va o'qituvchilar uchun tilni baholashda yagona standart yaratadi va natijalarni xalqaro miqyosda solishtirish imkonini beradi.

Raqamli transformatsiya – interaktiv platformalar, mobil ilovalar va onlayn kurslar orqali til o'qitish. Masalan, Zoom, Google Meet, Duolingo va Quizlet kabi platformalar o'quvchilarga o'z uyida ham samarali o'qish imkoniyatini beradi.

Individual yondashuv – har bir o'quvchining ehtiyojlariga moslashtirilgan ta'lim dasturlari. Bu yondashuv orqali o'quvchi o'z tezligida til o'rganadi, qaysi qiyinchiliklar borligini aniqlash va ularga mos mashqlar olish mumkin.

Kommunikativ yondashuv – grammatika va lug'at o'rganishdan ko'ra, haqiqiy muloqot ko'nikmalariga e'tibor qaratish. O'quvchilar tilni amaliy vaziyatlarda qo'llash orqali ko'proq eslab qoladi va talaffuzni yaxshilaydi.

Globallashuv milliy ta'lim tizimlarini jahon standartlariga moslashishga undamoqda. Ingliz tili va boshqa xalqaro tillar global kommunikatsiya vositasi sifatida ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan birga, zamonaviy pedagogik yondashuvlar o'quvchilarning til ko'nikmalarini oshirish va ularni global maydonda raqobatbardosh qilishga qaratilgan.

Globallashuv sharoitida ta'lim tizimi quyidagi vazifalarni bajarishga intiladi:

Til o'rganish orqali ijtimoiy va kasbiy muvaffaqiyatni ta'minlash.

Raqamli va interaktiv metodlarni qo'llash orqali o'quv jarayonini samarali qilish.

O'quvchilarda madaniyatlararo muloqot va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish.

Misol sifatida, O'zbekiston ta'lim tizimida ingliz tili darslarida interaktiv texnologiyalar joriy qilinmoqda va bu yondashuv o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlardan foydalangan o'quvchilarda til ko'nikmalari an'anaviy metodga qaraganda 20–25% yuqori natija beradi.

Bugungi kunda chet tillarini o'qitishda qo'llaniladigan bir qancha samarali va zamonaviy metodlar mavjud bo'lib, ular orqali til o'rgatish ancha osonlashgan.

Chet tillarini o'qitishning bir nechta biroz samarali bo'lgan an'anaviy usullari ham mavjud. Ammo, jamiyat rivoji ko'proq foydali bo'lgan metodlar va texnikalarni qo'llashni talab qilmoqda. Bir nechta tillarni bilish hayot normasi bo'lmoqda. Chet tilida muloqot qilish darajasidagi muhim muammolarni hal qila oladigan mutaxassisni shakllantirish uchun, chet tillarini tez va samarali o'rganish uchun innovatsion usullar kerak.

Misol qilib quyidagi metodlarni olishimiz mumkin:

1. Vazifa asosida o'qitish (Task-Based Learning, TBL)

TBL metodida o'quvchilar real hayotiy vazifalarni bajaradi: maktab loyihasi tayyorlash, sayohat rejasini tuzish, restoranda buyurtma berish kabi. Bu metod tilni amalda qo'llashga urg'u beradi, o'quvchilarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi va ularni ijtimoiy jihatdan faol qiladi.

2. Mazmun asosida integratsiyalashgan o'qitish (CLIL)

CLIL metodida til boshqa fanlar bilan birlashtiriladi. Masalan, tarix, geografiya yoki biologiya fanlarini ingliz tilida o'qitish orqali o'quvchi nafaqat til, balki fan bilimlarini ham oshiradi. Bu metod ayniqsa maktab va universitetlarda juda samarali hisoblanadi.

3. Aralash o'qitish (Blended Learning)

An'anaviy sinf darslari va onlayn resurslarni uyg'unlashtirish orqali o'quvchilar o'z vaqtida va moslashtirilgan tarzda o'qiy oladi. Masalan, video darslar, virtual sinflar va mobil ilovalar yordamida o'quv jarayoni doimiy va samarali bo'ladi.

4. Gamifikatsiya va interaktiv texnologiyalar

O'quv jarayonini qiziqarli qilish uchun o'yin elementlari qo'llaniladi: viktorinalar, o'yinlar, virtual simulyatsiyalar. Shu orqali o'quvchilar tilni tezroq va samaraliroq o'rganadi, motivatsiyasi oshadi.

Globallashuv jarayonida hayotimizni internetsiz tasavvur qilish qiyin. Chet tilini o'rganish va o'qitish jarayonida undan unumli foydalanishning eng samarali usullardan hisoblanadi. Internet orqali chet tilida so'zlashuvshilar bilan muloqot qilish imkoniyati paydo bo'ladi. E-mail orqali xat yozishish bilan yozish mashqini takomillashtirish mumkin. Shu bilan birga raqamli texnologiyalar va interaktiv usullar bilan o'qitish ham ancha samara berib kelmoqda. Chunki hozirda ko'p yoshlar uchun raqamli texnologiyalardan foydalanib chet tilini o'rganish ancha qulayroq.

Raqamli texnologiyalar chet tillarini o'rganishni qulay va samarali qiladi. Masalan:

Onlayn platformalar: Duolingo, Quizlet, Memrise – lug'at va grammatika ko'nikmalarini mustahkamlash.

Virtual sinflar va video darslar: Zoom, Google Meet orqali real muloqot imkoniyati.

Sun'iy intellekt (AI) vositalari: Talabaning qiyinchiliklarini aniqlash va individual mashqlar tayyorlash.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, AI vositalarini qo'llash orqali o'quvchilarning til ko'nikmalari 15–20% tezroq rivojlanadi.

Demak, yuqorida ko'rsatilgani kabi har bir metodning chet tillarni o'rgatishda samarali usullari bor ekan. O'qitish jarayonida har bir darsda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va metodlardan unumli foydalanish o'quvchilarni mustaqil va erkin fikrlashga, izlanishga, har bir masalaga jiddiy yondashishiga, bilim olishga qiziqishlarini kuchaytirishga yordam beradi. O'qituvchi hamda o'quvchi o'rtasida hamkorlik faoliyatini tashkil eta olsa, har ikkalasi ijobiy natijaga erisha oladi.

Xulosa qilib aytganda, bugungi shiddat bilan rivojlanayotgan davrda chet tillarini o'rgatishga ehtiyoj yuqori bo'lgan bir davrda, ta'lim jarayonida zamonaviy metodlardan, innovatsion ta'lim texnologiyalaridan unumli foydalanish bu jarayonni tez va samarali bo'lishiga olibkeladi. Xususan, texnologik vositalar chet tili o'rganishning har bir ko'nikmalari (o'qish, yozish, tinglab tushunish va gapirish)ga qo'l keladi. Mamlakatimiz ta'lim tizimi o'z oldiga barkamol, yetuk va erkin fikrlovchi shaxsni tarbiyalashni o'z oldiga maqsad qilib qo'yar ekan, biz barcha bo'lajak o'qituvchilar zamonaviy metodlar va

texnologiyalarni o'rganib ulardan samarali foydalanangan holda yoshlarga chet tillarini mukammal o'rgatish orqali yurtimiz ravnaqiga o'z hissamizni qo'shishimiz mumkin. Globallashuv sharoitida tilshunoslik va xorijiy tillarni o'qitish sohasida yangi texnologiyalar va innovatsion usullarning ahamiyati ortib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi bu sohada xalqaro tajribalardan samarali foydalangan holda, mahalliy talablarga moslashtirilgan yechimlarni ishlab chiqishi zarur.

Foydalanilgan manbalar:

1. Brown, H. D. (2020). Principles of Language Learning and Teaching (7th ed.). Pearson
2. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.). Cambridge University Press.
3. Usmonova, L. (2019). Chet tillarni o'qitishda kommunikativ yondashuv. "Pedagogika" jurnali, 3(27), 12-20.
4. Karimova, D. (2022). Blended Learning va interaktiv metodlarning samaradorligi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi nashri.